

OLÍVIA GASSOL BELLET

MAGÍ MORERA I GALÍCIA, O LA GRAN ESTRATÈGIA CULTURAL

El 1895 Magí Morera va compondre el seu primer poema en català.¹ Des d'aquell intent jocfloralesc fins a les celebrades traduccions que féu de Shakespeare hi ha tota una producció poètica prou coneguda per certs sectors contemporanis, encara que del tot oblidada per les generacions posteriors. Conèixer la seva obra —que des del 2001 podem llegir en una nova edició—,² ens permet, sobretot, analitzar i entendre determinades estratègies culturals que es dugueren a terme durant les dues primeres dècades del segle xx. En aquest sentit, la poesia de Magí Morera esdevé un laboratori d'assaig on certs nuclis intel·lectuals experimentaren la manera de trobar la pedra filosofal que havia de convertir-lo en el «Maragall» de Lleida.

L'obra de Magí Morera ha vist condicionada i, sobretot, dirigida la seva recepció tant a causa de les pròpies característiques internes com del tarannà de l'autor. La particularitat estructural ve donada per la desarticulació del material literari. El llibre, lluny de preservar la unitat orgànica del conjunt, esdevé un organisme elàstic que fa possible que cada recull, tot i que tingui un títol diferent, mescli els poemes inèdits amb altres ja publicats en volums previs. Així, els poemes del seu primer llibre en català, *Hores lluminoses* (1910),³ s'intercalen entre les noves composicions de *Nou i vell* (1922).⁴ No és aquest, però, l'element que determina en major mesura el valor i el significat final de l'obra de Morera. Els editors tingueren un paper actiu en l'organització de bona part dels volums, i un protagonisme fonamental en alguns punts del

1. Es tracta del poema *La Reina*.

2. Magí MORERA I GALÍCIA, *Obra poètica completa* (Lleida, Universitat de Lleida / Institut d'Estudis Ilerdencs / Ajuntament de Lleida, 2001).

3. Íd., *Hores lluminoses* (Barcelona, Il·lustració Catalana, 1910).

4. Íd., *Nou i vell* (Barcelona, Oliva Impressor, 1922).

procés de revisió dels poemes que Magí Morera enceta el 1913 per tal d'adaptar-los a la normativa fabriana.⁵ A més a més, no adquirí pràcticament mai la responsabilitat directa de dur endavant la iniciativa de publicar cap de les seves obres. Francesc Matheu, tot un veritable dinamitzador cultural a l'ombra dels grups capdavanters del modernisme, fou el màxim responsable de la publicació d'*Hores lluminoses. Nou i vell*, el prepararen Els Amics dels Bells Llibres; i *Cireres* (1924),⁶ un volum d'homenatge al poeta, La Colla del Continental. Dues antologies completen els reculls publicats en vida del poeta, l'una dins de la col·lecció «Lectura Popular. Biblioteca d'Autors Catalans», de la mateixa editorial on s'edità el primer llibre,⁷ «Il·lustració Catalana»; l'altra, a «Els Poetes d'Ara».⁸ Els testimonis més directes d'aquesta manca de compromís de Morera a l'hora de tirar endavant una edició dels seus versos, es poden llegir d'entre els articles i notes publicats després de la seva mort, el 1927: «No fou amic de publicar gaire sovint, i així la major part de les seves composicions les tenia guardades. De tant en tant en donava algunes per revistes o diaris, de manera que la seva producció quedava disseminada, sense que pogués apreciar-se bé la seva vàlua. Per fi, els seus amics aconseguiren arrencar-li una part de les seves poesies i les reuniren en un volum, que fou publicat l'any 1895, com a homenatge».⁹

5. Des de la perspectiva lingüística, la història dels reculls queda dividida en dos grans moments: el primer aglutinaria els llibres prefabrians, que comprenen el període de 1910, data de la publicació d'*Hores lluminoses*, fins al 1913, en què apareix en el número 39 de «Lectura Popular» el volum antològic *Poesies*; i el segon, els postfabrians, que s'enceta el 1922 amb *Nou i vell* i s'allarga, passant per l'antologia de 1924 a «Els Poetes d'Ara», fins a l'edició pòstuma, el 1929, de les *Poesies completes* on Felip Solé i Olivé posaria punt i final a tot aquest procés de revisió.

6. *Cireres* (Barcelona, Estampa de La Renaixença, 1924). Aquest volum és el primer d'una sèrie d'opuscles fets per La Colla del Continental i conté quinze poemes d'autors diversos, que tenen com a motiu central les cireres. La idea sorgeix d'una anècdota real protagonitzada pel mateix Magí Morera, que obsequià els companys del Continental amb un castell de cireres de Lleida. D'entre els poemes antologats, n'hi ha un de Morera, *Les garrofals de Lleida*.

7. Íd., *Poesies* (Barcelona, Il·lustració Catalana, 1913).

8. *M. Morera i Galícia*, pròleg de Carles Riba i tria de Tomàs Garcés (Barcelona, Lira, 1924).

9. *Mort del poeta Magí Morera i Galícia*, «La Veu de Catalunya. Edició del vespre», núm. 9.650 (5-V-1927), p. 6. L'obra a què es refereix és el volum de poemes en castellà *Poesías*, publicat a Lleida per l'editor Josep Sol i Benet.

Per tot plegat, i sense deixar de banda que la majoria dels llibres van veure la llum en edicions molt reduïdes,¹⁰ era molt difícil que ni Morera ni la seva obra adquirissin un relleu més o menys significatiu en els nuclis culturals del país. Efectivament, fou escàs l'eco que tingué a la premsa l'aparició del seu primer llibre en català, *Hores lluminoses* (1906), que es limita a una ressenya al *Fulletó* d'«El Poble Català», un breu fragment de la qual es reproduí al diari lleidatà «El Ideal».¹¹ Com ho fou també el de *Nou i vell* (1924), de menys difusió encara que *Hores lluminoses*, essent com era un llibre de bibliòfil. Només Jesús Sanz a «La Publicitat» tingué cura de fer-ne una nota crítica, que encapçalà amb un títol força il·lustratiu de la manera d'entendre l'obra de Magí Morera: «Lleidatànies».¹² Un cas a banda són les traduccions, que des d'un bon principi comptaren amb el suport del sector d'Editorial Catalana, on Morera publicà la major part de les versions del teatre de Shakespeare, especialment de Carner, que tingué cura del pròleg de la traducció de *Venus i Adonis*,¹³ i el de Carles Riba, autor de fins a tres articles centrats en l'anàlisi i més que significatiu elogi de la seva activitat com a traductor, així com d'un pròleg a l'antologia d'«Els Poetes d'Ara».¹⁴

Pels indicis que de moment s'han exposat, hi ha una cosa que sembla, d'entrada, contrastable: la falta, per part de Magí Morera, d'una

10. Aquest és el cas de *Nou i vell*, una edició il·lustrada sobre paper de fil, o de *XXIV sonets de Shakespeare* (Vilanova i la Geltrú, Oliva, 1912), d'un tiratge de 312 exemplars en paper de fil, i 5 en paper Japó. També de *Selecta de sonets de Shakespeare* (Vilanova i la Geltrú, Oliva, 1913), se'n féu un tiratge molt petit. Un dels casos paradigmàtics de l'exclusivitat i de la poca o nul·la difusió d'alguns dels llibres on es recull l'obra de Magí Morera és *Cireres*. Amb una tirada de trenta-tres exemplars en paper de fil, no arribà mai a les llibreries ja que es distribuï exclusivament entre els membres del grup.

11. Cf. Martínez SERINA, «El Poble Català», núm. 2.124 (29-XII-1910), p. 1. Reproduït parcialment amb el títol *Glories Lleydatanes* a «El Ideal. Diario Republicano», núm. 1.943 (31-XII-1910), p. 1.

12. Jesús SANZ, *Lleidatànies*, «La Publicitat», núm. 15.401 (12-V-1923), p. 1.

13. William SHAKESPEARE, *Venus i Adonis*, traducció de Magí Morera i prefaci de Josep Carner (Barcelona, Publicacions de La Revista, 1917).

14. Veg. Carles RIBA, *Escolis i altres articles*, dins *Obres completes, II: Assaigs i altres articles* (Barcelona, Ed. 62, 1967). Per a una anàlisi del valor de les traduccions de Magí Morera, i de la influència que hi tingueren intel·lectuals com Josep Carner o Carles Riba, veg. Francesc VALLVERDÚ, *Magí Morera i Galícia, traductor de Shakespeare* (Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1982); i Olívia GASSOL, *Magí Morera i Galícia. El poeta a l'ombra dels intel·lectuals*, «Arts. Revista del Cercle de Belles Arts de Lleida», núm. 21 (febrer 2004), ps. 43-45.

consciència adquirida de poeta. La facilitat amb què accedí a què els editors intervinguessin en el text franquejant a cada pas la línia de la correcció ortogràfica és un element que dóna cos a la teoria, però també ho és l'absència total de documents de qualsevol tipus, impresos, manuscrits o epistolars —malgrat haver tingut contacte per carta amb Narcís Oller, Joan Maragall, Francesc Matheu, Joan Estelrich, entre altres—, que donin compte de quina fou la seva posició a l'endemig d'una determinada estètica, o de quin era del seu concepte de poeta o de poesia.

Essent així, i tenint en compte que l'estat de la llengua dels poemes escrits en català traspua l'esforç d'adaptar-los a la recent normativa, sense, però, que la pugui acabar ni d'aplicar ni d'assumir del tot, és fàcil d'entendre que els distints curadors dels volums intentessin donar veu de poeta a Magí Morera amb un model de llengua adequat, fins allí on fos possible. Això explicaria bona part de les múltiples intervencions a què hom sotmeté els seus textos i, també, algunes de les idees més remarcables que circularen per les pàgines de la premsa periòdica poc després de la seva mort. Un dels exemples més il·lustratius d'aquesta estratègia es dugué a terme des de la revista «Vida Lleidatana», en el número especial que va traure el juny de 1927 com a homenatge al poeta. Jesús Sanz s'afanya a publicar-hi un llarg poema èpic de Morera, *Retorn de Grècia*, que recrea l'episodi de l'expedició catalana a Orient, i que ell assegura que és inèdit, encara que ja s'havia publicat al final del segle anterior al setmanari vilafranquí «Las Cuatre Barras». En la nota introductòria, fa referència a l'*amor* de Morera i Galícia per la cura formal i a la revisió a què el poeta, acompanyat pel mateix Jesús Sanz, sotmeté els sis-cents quaranta versos del poema en perspectiva d'una futura edició. L'esmena de castellanismes, segons diu, ocupà bona part dels esforços. Si bé és cert que Magí Morera revisà el poema, tal com ho indica un manuscrit autògraf que es conserva en els documents del llegat Joan Estelrich,¹⁵ força distant des de tots els punts de vista respecte del testimoni imprès de «Las Cuatre Barras», ja és més dubtós que Je-

15. Bona part dels documents autògrafs que avui es conserven de Magí Morera es troben en el fons Joan Estelrich (agreixo a Manuel Jorba, que n'és l'actual dispositari, que me'ls deixés consultar). Per a una descripció acurada dels manuscrits conser-

sús Sanz no hi intervingués sense la vènia de l'autor. El text que hi proposa és el del manuscrit —ho demostrarien, per exemple, certs errors que corresponen a lliçons confuses del text base—, però revisat lingüísticament. No obstant això, al costat de les simples adaptacions ortogràfiques hi trobem tendencioses substitucions morfològiques i, fins i tot, lèxiques. Jesús Sanz —com, en major o menor fortuna, els editors dels diversos volums apareguts fins llavors i també els articulistes de «Vida Lleidatana», els de «La Veu de Catalunya» i els de bona part de les publicacions periòdiques que es feren ressò de la mort del poeta— intenta donar una imatge de l'autor que pugui ser assimilable al final dels anys vint. I això passa per adaptar la llengua dels poemes a un model com més proper a la normativa millor, que el pugui anar redimint dels petits tocs d'atenció d'una part de la crítica, que n'havia denunciat certes lleugereses i imprecisions formals.¹⁶

Encara hi havia un parell de característiques més de la personalitat poètica de Morera que justificaven tots aquests esforços. Magí Morera s'inicià en la literatura escrivint en castellà, dominat per la influència rebuda d'alguns dels principals representants del postromanticisme espanyol, com Núñez de Arce o, molt especialment, Campoamor. El

---

vats de Magí Morera, veg. la *Nota sobre l'edició*, dins Magí MORERA, *Obra poètica completa*, op. cit., ps. 39-40.

16. Aquest és el cas d'Antoni Rovira i Virgili, en un article publicat a «La Publicitat»: «Era una mica premiós escrivint i parlant. Però hom oblidava tot seguit les seves vacil·lacions d'expressió davant la noblesa dels seus mots. Si els seus versos no són rics de perfeccions formals, tenen en canvi una llum, un to i una emoció inconfusibles [...] Aquesta qualitat de la poesia de Morera explica que algunes de les seves composicions, tot contenint imperfeccions de la forma, hagin aconseguit una alta popularitat». ANTONI ROVIRA I VIRGILI, *Crònica. En la mort de Magí Morera i Galícia*, «La Publicitat», núm. 16.577 (7-V-1927), p. 1.

En un sentit diferent, l'articulista que s'amaga sota el desconcertant pseudònim Un Antic Lleydatà es pregunta: «Quines són millors, les escrites en català, o les escrites en castellà?» I es respon tot seguit: «La veritat és que En Magí dominava per igual les dues llengües. Potser filològicament, gramaticalment, tècnicament, per dir-ho així, posseís d'una manera més cabal i perfecta la llengua castellana». Però continua més endavant, donant a entendre que les petites imprecisions *filològiques*, tal com ell les anomena, s'havien anat polint en els darrers anys: «I com escrivia, però, als darrers temps, en català! Compareu, compareu, si és fàcil comparar els seus versos amb els que més han brillat en les antologies pairals, i després digueu-me quins superen als d'En Morera, si us sembla trobar-ne algun». UN ANTIC LLEYDATÀ, *En Magí Morera i Galícia*, IV, «Catalunya Social», núm. 315 (4-VI-1927), p. 372.

1895 escriví el seu primer poema en català, *La reina*, per als primers Jocs Florals de Lleida. Els motius que incitaren aquest primer intent foren diversos, i potser, com ell mateix afirma en algunes cartes adreçades a Felip Pedrell,¹⁷ es degueren a la casualitat, a la curiositat, o fins i tot a la necessitat d'experimentar el fet poètic en la llengua materna. Sigui aquest o no el factor desencadenant del canvi, tampoc no s'ha d'oblidar el gir cultural que començava a implantar-se a la Lleida del final del segle XIX, que propicià la proliferació de les primeres plataformes de difusió del catalanisme polític, ni la força d'atracció que exercien els nuclis intel·lectuals barcelonins, ni la manca o nul·la difusió que podia aconseguir dins dels cenacles culturals del país un tipus de poesia escrita en castellà i feta amb uns models caducs i sense adaptació possible als corrents literaris en voga a Catalunya. La cultura hegemònica era la del modernisme literari i la del catalanisme polític. Ni Campoamor ni Núñez de Arce no encaixaven amb cap dels múltiples sistemes que podien derivar-ne. Aquest fenomen, durant els moments immediats a la seva mort, fou interpretat, sobretot des de «La Veu de Catalunya», com un gir de compromís catalanista i patriòtic, de vinculació amb el *moviment pairal*, que relacionaven amb un episodi biogràfic de l'autor: el 1916 s'havia incorporat a les llistes de la Lliga Regionalista, com a candidat a Diputat per Barcelona, càrrec que finalment ostentà. Així ho expressa el cronista de l'esmentat diari: «Mai no podrem oblidar la memòria d'aquest il·lustre literat, bon patriota, excel·lent amic [...]. Des de ja fa una colla d'anys, pot dir-se, d'ençà que s'incorporà oficialment entre les llistes dels capdavanters del moviment reivindicador de les característiques del nostre poble, que En Magí Morera i Galícia estava íntimament vinculat a *La Veu de Catalunya*». I segueix més endavant: «Sempre havia escrit En Morera en llengua castellana, que dominava; però quan la renaixença del català adquirí volada, no es va poder sostroure d'incorporar-se al moviment pairal, i encara que trigà a donar-les a conèixer, les seves composicions catalanes daten de les primeries de segle».¹⁸ És indiscutible que a una publicació catalanoregionalista com «La Veu de Catalunya», afí als ideals de la Lliga Regionalista, un individu amb les

17. Fons Felip Pedrell (BC).

18. *Mort del poeta Magí Morera i Galícia. op. cit.*

característiques de Magí Morera, amb una vinculació política concreta, que havia defensat a les Corts la cooficialitat del català, poeta, a més, que com Costa i Llobera era l'exemple de l'escriptor a qui el canvi de llengua havia suposat poder atènyer un determinat ideal poètic —o aquesta era la idea que s'intentava difondre—, i que tenia una estreta vinculació amb el seva ciutat natal, era una perla en brut, que calia polir, però perfectament apta per avalar algunes de les múltiples manobres d'ordre cultural pròpies de les dues primeres dècades del s. xx. I així, mica en mica, anaren esmaltant una imatge de Magí Morera que, sense ser del tot falsa, era, això sens dubte, tendenciosa i adequada a una determinada ideologia.

La mateixa inclinació és aplicable als articulistes de «Vida Lleidatana». Potser un dels més destacats comentaris és el del poeta i assagista Francesc Pujols que amb un to irònic, com li és propi, va més enllà que la resta, tot destacant ja no només el canvi de llengua sinó la *reacció en contra* de la castellana:

«Després del triomf de la nostra llengua i després de la primera i la segona generació a la qual pertanyia el nostre estimat amic mort suara, En Magí Morera i Galícia, que va ésser la generació que va intentar altra vegada tornar a l'ús de la llengua [sic] cervantina en la literatura catalana en virtut de la llei d'acció reacció que domina totes les coses d'aquesta vida, hom va tornar a l'ús del castellà.

En Bartrina, l'Ixart, en Sardà, l'Alcover i altres com el nostre Morera, van tornar a escriure en castellà com en Balmes i en Pifarrer al final de la primera meitat del segle XIX, quan Catalunya es començava a desvetllar, i van vestir altra vegada el pensament i el sentiment català amb el mantell de castellà; però En Morera, com l'Alcover des de l'Illa de Mallorca, en un moment donat de llur vida van deixar aquesta per tornar a escriure en català, com nosaltres, i, reaccionant contra la que havien conreat, van enriquir la llengua catalana amb paraules flamiejants i vives que van apagar la resplendor que ells mateixos havien encès amb les desferres que havien cremat al foc de l'inspiració llur».¹⁹

19. Francesc PUJOLS, *En la mort de Magí Morera i Galícia*, «Vida Lleidatana», núm. 28 (15-VI-1927), p. 86.

Del que es tractava, per tant, era de trobar una fórmula que fes possible introduir algú que no havia assolit prou consciència de poeta, fins al punt de no haver pres pràcticament mai la iniciativa de publicar cap llibre, al circuit de poetes nacionals que no tan sols escrivien en català, sinó que complementaven la vocació literària amb un estil de vida coherent amb aquesta opció catalanista i de compromís cívic. És prou significatiu que un polític com Humbert Torres signi les paraules que segueixen: «Acció política, arts, periodisme, tasca educadora, excursionisme: anem fent memòria, lleidatans, i veurem com sempre que de coses d'aquestes es tractava, D. Magí hi era no sols present, ans principal actor [...]».²⁰

Magí Morera els proporcionava els elements necessaris per recuperar una tradició autòctona local que pogués incorporar-se des de l'essència genuïna dels fets diferencials —unes formes d'expressió, uns mites— a un comú intangible d'abast nacional: *Lleida també necessita el seu poeta*; aquest sembla ser el lema subjacent. Això explicaria que Francesc Matheu, que va fer d'Il·lustració Catalana una empresa al servei d'aquesta ideologia basada en la identificació de literatura amb territori, fos el responsable del seu primer llibre. Traslladada al cas de Magí Morera, aquesta dependència de la seva obra amb el lloc d'origen (i de retruc, o per via d'aquest, amb el catalanisme), té l'origen en el primer moment que neix la idea de publicar *Hores lluminoses*; s'anà polint en les primeres propostes de reorganització del material poètic, i s'arrodoní en els comentaris generats arran de la mort del poeta a «La Veu de Catalunya» i a «Vida Lleidatana». Qui tancà el cercle, però, fou Felip Solé i Olivé quan edità *Poesies completes* (1929), el volum que significativament inaugurava la col·lecció «Biblioteca Lleidatana».²¹

S'ha comentat al principi que l'obra de Magí Morera funciona per acumulació. *Hores lluminoses* (1910) és un recull totalment dispers de vint-i-sis poemes que s'agrupen sota l'epígraf «Poesies». *Nou i vell* incorpora vint-i-set poemes originals, nou dels quals ja publicats en volum, vuit a *Hores lluminoses* i el darrer, a l'antologia de «Lectura Po-

20. Humbert TORRES, *Morera i Galícia, ciutadà*, «Vida Lleidatana», núm. 28 (15-VI-1927), p. 109.

21. Magí MORERA, *Poesies completes*, pròleg i edició de Felip Solé i Oliver (Lleida, Biblioteca Lleidatana, 1927).

pular», que havia aparegut el 1913.²² El 1922 representa en aquest sentit un punt d'inflexió. Els curadors de *Nou i vell* —que són els mateixos que tingueren la iniciativa de publicar el llibre i que prenen veu sota l'epítet d'Els Amics dels Bells Llibres— organitzen els quaranta-sis poemes, entre originals i traduccions, en cinc apartats: «Vària», «Sonets londonencs», «Traduccions», «Líriques de Shakespeare» i «Lleidataniés». Excepte la sèrie «Sonets londonencs» —que recull els poemes escrits en un viatge a Londres amb l'Orfeó Català el juny de 1914— i, lògicament, els epígrafs reservats a les traduccions —«Traduccions» i «Líriques de Shakespeare»—, la resta respon a un criteri molt poc definit i fàcilment articulable: «Lleidataniés» inclou aquelles composicions, un total de set, que per llur temàtica o motiu poden ser relacionables d'una manera més o menys directa amb la ciutat natal de l'autor, com bé ho suggereix el títol; «Vària» no és res més que un caaix de sastre.

La possibilitat de tapar un buit insostenible, si del que es tractava era de tirar endavant un projecte cultural i polític que havia de passar, en primer lloc, per bastir una consciència i un esperit nacionals partint de petits representants que fossin els portaveus de l'ànima col·lectiva local, justificava tots aquests esforços. L'editorial de «Vida Lleidatana» és prou explícita:

«Hem perdut un home gloriós, i en una contrada com la nostra que la flor de la immortalitat no s'hi dóna amb l'abundor d'altres terres catalanes, la mort de Magí Morera i Galícia ens ha de moure a fondes meditacions, potser a rectificacions de conducta i per sobre de tot a mirar col·lectivament amb més afecte tot el que sia cultura per a d'aquesta faisó honorar amb nostra conducta al poeta que en vida tan alt posava el nom de Lleida i avui de mort tant el dignifica».²³

Si s'accepta, doncs, que tot poble necessita d'un poeta que sigui capaç de representar-ne les essències més profundes i li doni identitat, com ho feia Joan Maragall amb Barcelona, així Magí Morera, que compartia determinats mecanismes literaris amb aquest darrer, ho

22. Es tracta de *La planta meravellosa*, l'únic poema nou de l'antologia *Poesies*.

23. *El nostre condol*, «Vida Lleidatana», núm. 28 (15-VI-1927), p. 70.

podia fer amb Lleida. Heus aquí el més clàssic dels sil·logismes. Ara bé: tot i que les premisses major i menor semblaven irrevocables atès un determinat ideari poètic i cultural, calia fer tot el possible perquè la conclusió semblés que es desprenia per necessitat dels dos judicis previs. Editors, crítics i periodistes en tingueren cura des de les respectives plataformes culturals:

«En Maragall i en Morera són abans que tot i per damunt de tot uns vers poetes; en la poesia d'ambdós hi excel·leixen a bastament les altes qualitats que deuen ésser contingudes en tota paraula subjecte a cadència i ritme; en la poesia d'ambdós hom hi copsa sempre l'encís de la serenor i de la gentilesa. [...]

Una de les cordes més delicades i la més propensa a deixar escapar harmòniques i sentides notes, és, en ambdós, la de l'amor a les coses més excel·lidores del terror propi i a les essències espirituals del nucli ètnic que emmotllà la seva vida, i que es concreten en el barcelonisme de l'un i en el lleidatanisme de l'altre».²⁴

El mateix Felip Solé i Olivé, l'autor d'aquestes línies, posà punt i final a aquesta iniciativa el 1929, quan reuní la poesia completa en català de Magí Morera, amb la qual s'inaugurava la col·lecció «Biblioteca Lleidatana». Aglutinà, sobre la distribució proposada a *Nou i vell*, tots els poemes que tenien com a tema qualsevol referent que es pogui relacionar amb la ciutat que veié néixer el poeta. Assignà un altre nom els apartats, per tal que tinguessin un to més *poètic*. I finalment, els donà una nova organització. «Aires de l'horta» —que a *Nou i vell* corresponia, encara que integrava menys poemes, a «Lleidatanes» i era l'apartat que cloïa el volum—, el mou a la capçalera i relega a l'últim lloc «Vària», que ell anomena «Efluvis diversos». La nova proposta de lectura, per tant, és prou clara. Ara sí, Lleida ja tenia el seu «Maragall».

La premsa, que el maig i el juny de 1927 homenatjà la figura de Magí Morera, ho féu, sense excepció, des d'una perspectiva molt definida i que pot resumir-se amb l'epítet que tots empraren per defi-

24. Felip SOLÉ I OLIVER, *Sugestions sobre l'obra de Morera i Galícia*, «Vida Lleidatana», núm. 28 (15-VI-1927), ps. 76 i 78.

nir-lo: *el poeta de Lleida*. Des d'«El Poble Català», «El Correo Catalán»,²⁵ «El Diario de Lérida»,²⁶ «El Diluvio»²⁷ i «La Publicitat»²⁸ fins a «La Veu de Catalunya»,²⁹ «Vida Lleidatana» o «Catalunya So-

25. L'autor de l'article d'«El Correo Catalán» va un pas per endavant de la resta de comentaristes i fa els possibles per relacionar Magí Morera ja no només amb les terres de Lleida i les essències racials del seu poble, sinó amb la tradició poètica que arrenca d'Ausiàs March: «Pero, a decir verdad, no todo el conceptismo del gran poeta de Lérida es campoamoriano; presenta al lado de su modelo y maestro notas diferenciales de grande emergencia; en el fondo de Morera y Galicia, poeta castellano, fermenta una levadura incontrastable lleva un pozo inalterable de catalanidad; porqué era de la familia de los Ausiàs March, propenso a la poesía de tendencias filosóficas, y por haber convivido, de joven, los grandes días de popularidad de Ramón de Campoamor, se hizo de su escuela, sin imitarle en demasía, por la sencilla razón de que el especial trascendentalismo que en el poeta de las olvidadas *Doloras* le sedujo, lo llevaba Morera en el alma, en sedimento racial. Pedro March y Leonor Ripoll, padres de Ausiàs, eran leridanos; el poeta nacido por evento en Valencia recordará en sus rimas márgenes del Segre, jamás el Turia de su ciudad natal». Jorge MIRANDA, *Nótulas. El poeta no muere. Magín Morera y Galicia*, «El Correo Catalán», núm. 16.748 (7-VI-1927), p. 2.

Bonaventura Pelegrí recupera el mateix concepte en els seus comentaris publicats a «El Diario de Lérida». Cf. *Magín Morera y Galicia*, «Diario de Lérida», núm. 14.350 (14-V-1927), p. 3.

26. Bonaventura PELEGRÍ, *op. cit.*

27. Així ho expressa el redactor de l'article, tot i que no ho converteix, a diferència d'altres, en el centre del seu discurs: «Magín Morera y Galicia era la mayor posibilidad de gloria de nuestra ciudad y, por su distinción espiritual, no vacilamos en añadir que lo era de Cataluña entera actualmente». *Magín Morera y Galicia. El poeta del buen gusto*, «El Diluvio. Diario Republicano», núm. 111 (11-V-1927), p. 14.

28. En una de les poques referències a la mort del poeta del diari, recollida en un breu article signat per Tomàs Garcés i publicat en la secció periòdica «Carnet de les lletres», podem llegir: «Poeta retòric —en el sentit autèntic d'aquest mot, esdevingut per dissort pejoratiu—, artista serè, li devem l'aportació de Shakespeare al català i la sensibilitat de Lleida a la nostra lírica. Les versions dels «Sonets» i de «Venus i Adonis», del gran apassionat clàssic anglès [...] haurien bastat a situar Morera i Galícia en un lloc d'honor. «El campanar de Lleida», «Les birbadores», i algunes flairoses estampes poètiques de l'horta lleidatana li donaren, però, una aurèola més tendra i més íntima». Tomàs GARCÉS, *Carnet de les lletres. Morera i Galícia*, «La Publicitat», núm. 16.577 (7-V-1927), p. 1.

29. Potser un dels textos més significatius és el que trobem en la sèrie d'articles «Ciutats de Catalunya». En el número dedicat a Lleida, que es publicà l'11 de maig de 1927, s'insisteix de manera quasi monogràfica en la figura de Magí Morera. La secció es divideix en tres articles. En el primer, que gira entorn del campanar de la Seu Vella de Lleida, es reproduceix el mític sonet del poeta, *El campanar de Lleida*. El segon, *El Museu Morera*, incideix en l'obra del seu germà, Jaume Morera, recentment desaparegut. En el darrer, *Els primers Jocs Florals de Lleyda*, s'hi explica com els Jocs Florals foren determinants en el procés de canvi lingüístic del poeta, i ho il·lustren amb el poe-

cial»,³⁰ passant per la «Revista de Catalunya»,³¹ entre molts altres, hi fan esment. Magí Morera, per tant, es deu en bona mesura a una estratègia cultural, que començà en vida del poeta, però que es consolidà i, el que és més important, es féu de domini públic arran de la seva mort.

OLÍVIA GASSOL BELLET
Universitat Autònoma de Barcelona

---

ma *La Reina*, dedicat a Lola Sol, que fou la reina del primer certamen celebrat a Lleida; i amb *Cloenda*, on apareix poetitzat el tema de la conversió lingüística. A mode de conclusió, reproduïxen el poema *Mariola*, en què Magí Morera narra la llegenda dels orígens mítics del nom d'un terme de la ciutat. Així, doncs, si abans, per parlar de Magí Morera calia esmentar Lleida, ara, per descriure-la, cal recórrer a Magí Morera, el transmissor des de dintre mateix de la seva ànima. Veg. *Ciutats de Catalunya: Lleida*, «La Veu de Catalunya», núm. 9.654 (11-V-1927), p. 7-8.

30. Un Antic Lleydatà, autor de l'article, relaciona el canvi de llengua amb al tema de Lleida, una ciutat que Morera, diu ell, poetitza i, el que és més important, mitifica: «Com no escriure ell poesies en llengua vernàcula, si l'horta de Lleida podem dir que és un paradís terrenal en català, on la poesia es dóna arreu, per jardins i vergers, i floretes, naturalment, abundantament, emplenant-ne els aires, afalaguen l'esperit, seduïnt-lo, exaltant-lo». Continua: «Tot és així, que els estols de pobres dones birbadores, brutes, espellifades, suoses (antítesi punyent dels estols parnassians), que en «tornar del tros» fan llàstima de veure, són capaces d'inspirar a En Magí, per virtut de la poesia difusa amb què l'horta, la posta de sol, aquell superb sonet que tots ens sabem de cor. Però àdhuc així, cal ésser poeta, i poeta de Lleyda, per a escriure l'últim tercet, digne de gravar-se sobre un fris atenenc de marbre». I encara: «Com també es necessita ésser poeta lleydatà per fer davallar del cel l'esgarriosa escala del Campanar de Lleyda i, després de remuntar-la, trobar-se «a mig camí de l'infinit» [...]». UN ANTIC LLEYDATÀ, *En Magí Morera i Galícia, IV*, «Catalunya Social», *op. cit.*

31. La «Revista de Catalunya» opta per un format diferent de la resta de diaris o revistes: reproduceix articles de comentaris ja publicats. Tot i que els fragments triats insisteixen majoritàriament en la qualitat de les traduccions, més que no pas en l'obra original, transcriuen un text de Josep M. Capdevila, l'únic inèdit, on llegim: «També era un delirós del bell sentir, de la pompa i de la ufanesa del gran viure, de la grandesa de la passió; i per tot això es complaïa amb les glòries del Renaixement. Però, bon patrici, tothom inclinava a l'ennobliment del seu país. L'horta de Lleida, la cantà d'una manera inoblidable, com la ciutat amb l'alta Seu i el seu misteriós camí del cementiri. I a la gran capital anglesa, de què es recorda sinó de la seva Lleida humil?». Aquest darrer comentari fa referència als poemes *Passant el canal* i *Vagant*, ambdós de la sèrie «Sonets londonencs» —o «Aires del Thames» segons la nomenclatura de Felip Solé i Olivé a *Poesies completes*—, que foren escrits a Londres el juny de 1914 durant un viatge amb l'Orfeo Català, i on Morera compara l'esmentada ciutat amb Lleida.